

<https://doi.org/10.53656/his2023-6-6-new>

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

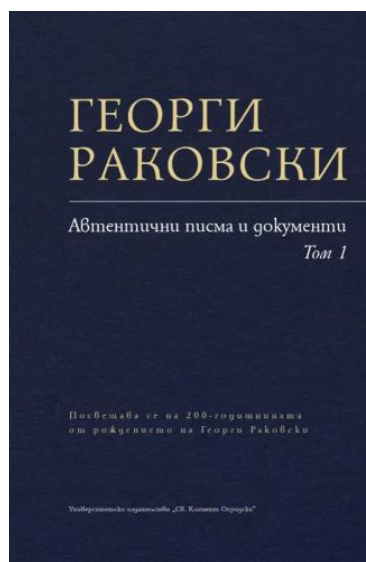
НОВИ ДОКУМЕНТАЛНИ СВИДЕТЕЛСТА ЗА ЖИВОТА И ДЕЛОТО НА ГЕОРГИ С. РАКОВСКИ

Проф. д-р Мира Маркова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Личността и делото на Георги Стойков Раковски неизменно вълнуват българската историческа наука, като представляват предизвикателство, което и в съвременността ни остава актуално. По случай 200-годишнината от рождението на забележителния възрожденец двама утвърдени историци – Пламен Митев и Надя Манолова-Николова, отново посегнаха към документалното наследство на Раковски, представяйки ни оригинален подбор на автентични писма и документи. Авторите отлично познават архивното наследство на Раковски, като работят в тясно сътрудничество с Българския исторически архив на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Отдавайки заслуженото на предшествениците си, а именно изследователи на възрожденската епоха като Никола Трайков, Веселин Трайков, Михаил Арнаудов, Димитър Косев, Петър Динеков, Кирил Топалов, двамата съставители предлагат своя подбор на факсимилета на документи от богатия архивен фонд на Раковски, снабдени с необходимите бележки към тях. Именно бележките придават оригинален привкус и новаторство в представянето на делото на бележития котленец, като организацията на тома включва писма на Г. С. Раковски до негови съратници и приятели, до институции в Русия и Румъния, писма до него, планове за организация на освободителното дело, малко познати вестникарски броеве, разсъждения на Раковски върху мястото на българите и българския език в световната цивилизация.

Авторите съзнателно предлагат документите в автентичен вид, без превод и „разчитане“, като това е новаторски подход читателят сам да преоткрие Раков-

ски чрез неговия автентичен език, почерк и усет към детайлите.

Хронологичният подход е търсен нарочно, като подредбата на документите представя личностното израстване и съзряване на революционера, започвайки от редица писма от 40-те години на XIX век и се стигне до завършения „Привременен закон за народните горски чети“ от 01. 01. 1867 г. Специално място заема „Житие Г. С. Раковского, написано от него самого“ с датировка вероятно към 1866 г. Личностното и идейното съзряване на Раковски чрез епистоларното му наследство представя една дълбока и емоционална личност, една неспокойна душа, една висока интелигентност.

Заслужава адмирации подходът на съставителите на настоящия том да бъде запознат читателят и изследователят с автентичния език на Раковски. Ценните коментари и бележки разкриват и личния поглед на съставителите към дейността на възрожденеца, като всеки от посочените учени чрез коментарите и бележките поставя акцент върху различни моменти от всеобхватната дейност на Раковски. Трудът на съставителите е огромен, доколкото в документите има изрази на гръцки, турски, руски. Има много диалектни и локални изрази, които представят богатството на езика на Раковски, както и намеса на специфични термини, свързани с икономиката, културата, търговската и издателската дейност, които имат необходимост от пояснение.

Подбраните писма на и до Раковски осветляват неговите взаимоотношения и контакти с дейци като Неофит Бозвели, Стоян Каблешков, Гаврил х. Денкович, Сава Генчов, Петър Оджаков, Павел Тодоров, Иван Касабов, Иван Кулин, Никола Тъпчилещов, Драган Цанков и др. Специално място заемат две писма на Раковски до баща му Стойко Попович от 02. 08. 1848 г. и от 11. 05. 1851 г., чрез които Раковски го информира за търговските си дела в османската столица и отношенията със съдружниците си. Тези писма разкриват бъдещия революционер като прагматичен, но и емоционален човек, който има ясна идея за делата си и търси рационалния подход при решаването на задачите. Едновременно с това има и изрази като „Да видим що ще стори Бог“ (Mitev, Manolova-Nikolova 2022, р. 23), „Каквото има да става, ще стане“, които напълно съответстват с вярата в съдбовността, съпътстващата живота на традиционния българин от онази епоха. Интересен е подходът на съставителите на тома да наблегнат именно на тази обикновена, човешка страна от живота на Раковски, която ни го представя в една малко по-различна светлина, но безспорно обогатява невероятната му личност.

Бих отделила наличието на малко познати вестникарски броеве на „Българска дневница“, „Дунавски лебед“, „Български древности“, както и устав на дружеството за издаване на в. „Бъдущност“. Това е нетрадиционен подход и опит за фокусиране вниманието на изследователите и широката читателска аудитория именно върху тази част от наследството, което ни е оставил Раковски, чрез която той търпи изява като публицист и журналист. Това публицистично наслед-

ство е осветлено например от брой 1 на в. „Българска дневница“ от 26. 06. 1857 г. Този вестник се откроява с острия си антиосмански тон и категорични послания, които са насочени срещу пороците в управлението на светските и духовни дела не само в империята. Финансовата подкрепа е на д-р Данило Медакович, а изданието е определено от самия Раковски като „политически лист“ (Mitev, Manolova-Nikolova 2022, p. 99) и излиза в Нови Сад. Друг акцент в тази посока е документът под № 19 в изданието, представляващ пробен брой на в. „Дунавски лебед“. Както посочват в бележка съставителите (Mitev, Manolova-Nikolova 2022, p. 103), първоначално Раковски замисля „Дунавски лебед“ като занимателна притурка към в. „Българска дневница“. В този пробен брой от м. август 1857 г. Раковски разсъждава върху съдбата на българската книжовност и език, върху съдбата на българите, като цяло. Потвърждение на тезата му за древността на културата на българите са публикуваните на последната страница народни песни. Не е изключена вероятността те да са лично събирани от възрожденеца. В част от песните преобладава историчният мотив за храбростта на българските царе и успехите им в борбата с гърците, а в последната песен личат славянски мотиви, свързани с обичая „Пеперуда“ и обредите за измолване на дъжд.

В ръкописа на пробния брой на в. „Дунавски лебед“ от 07. 08. 1858 г., написан в Одеса, Раковски дава подробни сведения за бъдещото съдържание на вестника, като е достигнал до идеята за самостоятелния му съдържателен характер. Интересен е фактът, че документът завършва с уточнението „следва“, но вероятно остава недовършен, защото продължението не е открито в архива.

Програмата на литературния вестник „Български древности“ е написана на руски език от юни 1859 г. Това е непубликуван документ от БИА – НБКМ, като тук Раковски определя за фокус на бъдещото съдържание на вестника древните данни за историята на българите, сравнение на българите с другите (славянски) народи, описание на „българските градове, селища и места“ (Mitev, Manolova-Nikolova 2022, p. 165), на българските народни обичаи и обреди. В контекста на тази тематика е и присъствието в сборника на още един непубликуван документ, поставен под № 42 и озаглавен от съставителите „Ръкопис на Раковски относно произхода на кирилицата“ (Mitev, Manolova-Nikolova 2022, p. 267). Оригинално заглавие на Раковски е „Забележки върху мнимото изобретение на славянският назван днес писменност от Кирила според досегашните мнения на разни славяни любословци и проч“ (Mitev, Manolova-Nikolova 2022, p. 23). Този ръкопис препотвърждава романтичните тези на Раковски относно връзката на българската книжовност с индоевропейските езици и култури, определяйки я като една от най-древните в света.

Третата група документи са подбрани от съставителите с насоченост към организацията на освободителното движение. В тази посока се открояват План за освобождение на България от края на 1861 г., Статут на Привременното българско началство в Белград от 14. 06. 1862 г., Позив към българския народ от 01.

08. 1862 г. и разбира се, Привременен закон за народните горски чети за 1867 лето, 01. 01. 1867 г.

Специално място в настоящото издание заема планът за автобиография на Раковски, съставен вероятно през 1866 г., както и самата автобиография, която остава недовършена. Тези документи отново са в духа на общото политическо и социално кредо на Раковски, като сред редовете се пояснява политиката на Вселенската патриаршия за подчинение на българите, дава се обща представа за размириците в империята и състоянието на българите. С това съчинението придобива неподправеност и колорит.

Предложеният на вниманието на читателите Том 1 с автентични писма и документи на Георги Раковски, е сборник с новаторски подход при подбора и групирането на документите, които акцентират върху различни страни от многоликата личност на възрожденеца. Виждаме го и като историк, и като публицист и стратег, но и като етнограф и ценител на народната култура, а оттам и на народната душевност. Възщност в динамиката на нашето съвремие ни е нужен този многостранен поглед към делото на Раковски, за да го припознаем като демократ с индивидуална харизма, освобождавайки го от шаблона на патриотарската полемика.

ЛИТЕРАТУРА

МИТЕВ, П.; МАНОЛОВА-НИКОЛОВА, Н. (съст). 2022. *Георги Раковски. Автентични писма и документи*. Том 1. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

REFERENCES

MITEV, P.; MANOLOVA-NIKOLOVA, N. (Eds.). 2022. *Georgi Rakovski. Authentic letters and documents*. Vol. 1. Sofia: St. Kliment Ohridski.

NEW DOCUMENTARY EVIDENCE ON THE LIFE AND WORK OF GEORGI S. RAKOVSKI

✉ **Prof. Mira Markova**

ORCID iD: 0000-0002-2891-0917

Department of Ethnology and Cultural Anthropology

Faculty of History

Sofia University

Sofia, Bulgaria

E-mail: miram@uni-sofia.bg